

csorára. Éppen ott volt Reinitz Béla is, aki csatlakozott kívánságához. A találkozást gyorsan nyélbe ütöttem. Utóbb tudtam meg, hogy Hatvany nem csupán Zsilinszky személyére kíváncsi, de meg szeretné tudni véleményét az 1918-as forradalomról is. Hatvany ugyanis az októberi forradalom egyik leghűségesebb őrzője maradt. A vacsorára hivatalos volt Reinitz Béla is, 1918 eszményeinek ugyancsak híven megtartója. Termetét hatalmas oroszlánfeje koronázta, bömbölve vitatkozott, ez volt a természetes hangja, különben a légynek sem tudott volna ártani. Ügyvédi oklevelet szerzett, kitűnő jogász volt, de sohasem ügyvédkedett. Hosszú ideig Ady éjszakázó társa, Zubollyal és a vörös Grajnával, de soha egy korty alkoholt sem ivott, és időnként nyitott szemmel aludt. Hatvanyné, Lola asszony egy ideig oroszlánszelidítést folytatott, Reinitzet idomította, könyörgéssel és fenyegetéssel rávette, hogy ezen az estén halk lesz, megértő, sőt elnéző. A vacsora békésen zajlott le, azután hasonló hangulat uralkodott, annál inkább, mert véleményünk minden kérdésben megegyezett. A baj akkor kezdődött, midőn az októberi forradalomra került sor. Zsilinszky Károlyi Mihályt érthetetlenül gyűlölte, a forradalomról pedig így nyilatkozott:

— Két század huszárral szétvertem volna az egészet.

Reinitzre néztem, előbb csak annyit mondott, hogy puff, majd jobbával a homlokára csapott. Ekkor már tudtam, mi következik. Minden csillapító kísérlet reménytelen lett volna, Reinitz bömbölni kezdett, okosan, történelmi logikával, tényleges élmények hevületével:

— Ilyen marhaságot még nem hallottam. Ott voltál? Megfogtad az emberek pulzusát? Hallottad, hogy ver? Láttad a felszakadt indulatokat? S nekünk szép szóval kellett a felbőszült katonák kezéből kicsavarni a fegyvert. Nekünk itt kellett lekenyereznünk a kalandorokat, hogy ott bajt ne csináljanak. S két század huszárral? Puff, puff.

Ugyanez a Zsilinszky az általános titkos választójog és a radikális földreform legelső harcosa volt. Ezt a Zsilinszkyt Tarpán a csendőrök megbilincseltek. Ez a Zsilinszky egy nagy népi előretörés vezérjelöltje volt.

Fölötte lehangoltan jött le a várból, alig tudtam néhány szót kipréselni belőle. Reinitz nem személyében sértette meg, fájóbb seb érte: legalábbis néhány órára belső hiányaira ébredt. Hirtelen átvillant benne, hogy személyisége mennyire provinciális? Aligha, ilyen kíméletlen önkritikára nem volt képes. Pedig az volt, provinciális, személyiségének kétségtelenül nagy formátuma ellenére...

Levélváltás 1953-ból

Békéscsabán 1953. márc. 9.

Kedves Bátyám, —

Bpsten történt tartózkodásom utolsó estéjén voltam együtt R. Zsiga [Remenyik Zsigmond] közös barátunkkal, akkor említette, hogy levelet írt, melyet hazajövetelkor meg is kaptam. A levélből és Zsiga elbeszéléséből örömmel állapítom meg, hogy régi szerelmednek hódolsz, s nagy Petőfi-munkád csaknem elkészült már. A „Békés” 1875. évfolyama könyvtárunkból hiányzik; a többi évfolyam is csak töredékes állapotban jutott birtokunkba. De irtam több helyre, hátha valamelyik megyei városban meglelhető. Tudakozódásom eredményéről majd tudósítalak.

A leveleket Féja Géza hagyatékából közöljük, az örökös és Hatvany Lajosné szíves hozzájárulásával.

Körülnéztem, hogy mivel lehetnék segítségére? Nem tudom: ismered-e Kóhn Dávid: „Az élet alkonyán” c. visszaemlékezéseit? (Gyula, Szerző kiad. 1937) K. D. érdemes helyi történetíró volt, könyvének egyik fejezete: Petőfi Sándor Gyulán. A fejezet Petőfi, Bonyhai és Szakál Lajos kapcsolatáról s gyulai együttlétükről szól. Ha nem ismered és érdekel, szívesen elküldöm.

Amennyiben másnemű Petőfi-emlékre bukkanok, ugyancsak tudósítlak.

Feleséged kezeit csókolva őszinte nagyrabecsüléssel köszöntlek:

Féja Géza
Békéscsaba
Megyei Könyvtár
VI. Derkovits sor 6.

márc. 11.

Kedves Géza! A mutatio rerum-ban [a körülmények változásában] edzett, öreg ember vagyok, mégis meglepett, hogy te — ép Te — hívod föl figyelmemet egy igaz, magyar, alföldi városnak, csodálatoskép Kohn Dávid nevű jeles krónikására. Figyelmeztetésed nem veszett kárba, mert leveled vétele után rögtön a Széchenyi Könyvtárba siettem, ahol a czédula-katalógusban, számos Kohn-nak művei közt, megtaláltam Dávid mester művét is. Fájdalom, csak a katalógusban, mert a füzetet, hiába keresték a könyvtár alkalmazottai, rossz helyre került, eltűnt, elenyészett, ép úgy mint Szakál Lajos Czimbalomjának kötete s ennek az egykor-poétának a lapból gondosan kivágott, Bonyhai-féle nekrológja is. Végre a Czimbalomra az Akadémiában bukkantam rá, — olvasásra érdemes nép-chanson kötet. Néha már-már egy-egy igaz hangra talál, — egész versre, csak ritkán telik erejéből. De az emberi kedvessége, még ezeken a tökéletlen kísérleteken is átüt.

Valóban, Petőfi könyvemem dolgozom hét éve, — töméntelen ki nem adott, illetve elkallódott életrajzi adatra találtam. Az összes barátok és ellenségek történetét megírtam, — így került sor, Szakál Lajosra is, kihez időnként Mező-Berényből Gyulára kirándult. Akkor (1849 júniusában) Sárosi is ott volt. Ebből a dátumból látható, hogy 2000 oldalas művemnek vége felé járok. Mi lesz vele? Nem kértem, fő, hogy a könyvnek három példányban való legépelését lehetővé teszi az Irodalmi Alap. A jövő, mint tudod, s pláne a könyvek és szerzőik jövője az istenek térdén nyugszik.

Ha legközelebb Pestre fejruccansz, hívj fel: 203-221 a telefonom száma.

Szívesen köszönt régi embered
Hatvany Lajos, — Laczi bá!

P. S. Majd elfelejtem a legfőbbet! Légy oly szíves, küldd el nekem Dávid bácsi emlékiratait, — csak pár napi használatra. Köszönöm!

Békéscsabán 1953. márc. 20-án

Kedves Bátyám, —

soraidnak őszintén örültem, a szóbanforgó könyvet még aznap postáztam. Amennyiben a helytörténeti anyagban található még Petőfi-adalék, értesítlek majd. Örülök, hogy könyved rövidesen elkészül, régi adósság ez. De meg kellene írnod azt is, amit az Ady-nemzedékkel kapcsolatban megéltél. A nemzedék csaknem egészében eltűnt már, s egyes tagjainak, pl. Kaffka Margitnak, életéről alig tud valamit a mai olvasó.

De visszatérek — Petőfivel kapcsolatban — Gyulára. Van egy cukrászdája, mely már a múlt század „reformkorszakában” virágzott, s érintetlenül megmaradt. Hangelata valóban: a Petőfi-időé. Ha átmegyek, mindig betérek, emlékezni. Ugyanis, mint megyei könyvtáros, eléggé sokat utazom. F. év jan. 1-től ugyanis könyvtárossá lép-

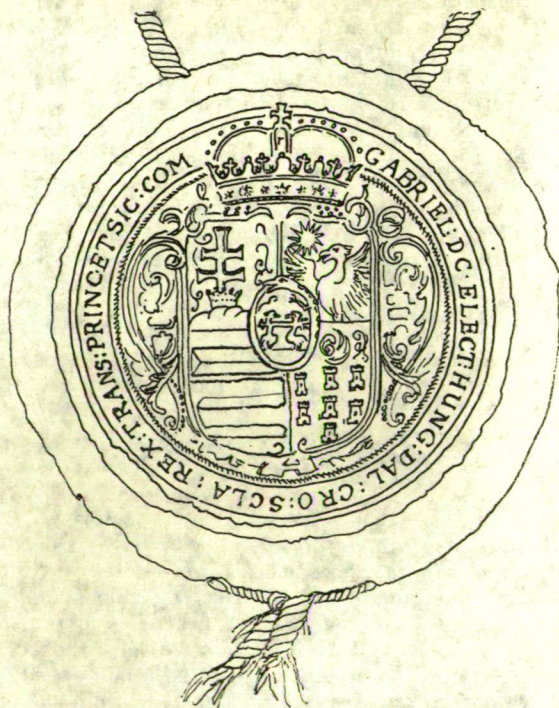
tem elő, tavaly még segédkönyvtáros voltam. Így, most már bizakodom erőssen, hogy mégis viszem valamire az életben.

Pestre havonta fölmegyek 1—2—3 napra hiv. ügyekben. Legközelebbi fennlétem alkalmával majd felhívlak. Valószínűleg 27-én d.u. indulok, mert 28-án egy kongresszus lesz, melyen képviselem a vármegyét. De lehet, hogy előbb is felutazom, majd meglátjuk.

Kiváncsi vagyok Reád, hiszen csekély 17—18 esztendeje láttuk egymást utoljára, azóta a fém ezüst koszorút kapott, de sajna ezüstöm már fogyatkozásban van, s a kopaszág réme fenyeget. Eddig Remenyik Zsiga barátomon keresztül hallottam felőled. Zsigát egyre melegebben szeretem, s aggódok is érte, úgy látom, nehezen viseli a gondokat.

Tehát: remélem nemsokára látjuk egymást. Addig is feleséged kezét csókolom, a régi barátsággal köszöntlek:

Féja Géza

HORNYÁK LÁSZLÓ RAJZA